

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Комунальний заклад
Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Кафедра педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з навчально-
методичної роботи

С.М. Панченко

“1” вересня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПП.03 МЕНЕДЖМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЙ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

галузь знань 07 Управління та адміністрування

спеціальність 073 Менеджмент

освітньо-професійна програма Менеджмент і адміністрування

факультет підвищення кваліфікації та перепідготовки

Кредитно-трансферна система
організації навчального процесу

Суми – 2023

Робоча програма з навчальної дисципліни «Менеджмент організацій» для студентів денної форми навчання за галуззю знань 07 Управління та адміністрування спеціальністю 073 Менеджмент освітньо-професійною програмою Менеджмент і адміністрування. Суми, 2023.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Івашина Л.П., кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту

Протокол № 1 від «31» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри:
Єфремова Г.Л.
«31» серпня 2023 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 07 Управління та адміністрування	Нормативна
Модулів – 2	Спеціальність 073 Менеджмент освітньо-професійна програма Менеджмент і адміністрування	Рік підготовки:
Змістових модулів – 3		1-й,
Індивідуальне науково-дослідне завдання – за вибором		Семестр
Загальна кількість годин – 120		1-й, 2-й
		Лекції
		18 год.
		Практичні, семінарські
		12 год.
		Самостійна робота
		90 год.
		Вид контролю:
		екзамен

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «**Менеджмент організацій**» є висвітлення способів і методів управління організацією при вирішенні завдань соціально-економічного розвитку, формування у студентів розуміння законів і принципів, за якими створюються і розвиваються організації, відбувається процес управління ними, формування студента як менеджера навчального закладу, здатного виконувати функціональні обов'язки різних рівнів управління в конкурентному освітньому середовищі, розвиток у студентів навичок роботи в команді та використання управлінської інформації для прийняття ефективного управлінського рішення

Основними завданнями вивчення дисципліни «**Менеджмент організацій**» є:

- навчити правильно розуміти та аналізувати цілі, завдання і практику створення та розвитку організації;
- ознайомити з основними принципами, формами, технологіями, закономірностями менеджменту організацій;

- дослідити вплив розвитку організації на ефективність управління людськими ресурсами в сучасних складних організаційних системах;
- сформулювати навичками аналізувати і структурувати проблему організації і розробляти рішення (наприклад, підвищення конкурентоспроможності навчального закладу в умовах децентралізації влади);
- розвивати здатність до аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів;
- навчити обґрунтовано створювати певні організаційні форми прийняття ефективного управлінського рішення.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні **знати :**

знати:

- особливості управління, методології менеджменту організації, що сприяють розвитку загальної управлінської культури, розуміння причинно – наслідкових зв'язків у розвитку організації, навички застосування їх у практичній діяльності;
- сутність, принципи і процес стратегічного планування та управління організацією в конкурентному середовищі
- сучасні технології формулювання законів, принципів розвитку управління та організації
- типові методики формування внутрішнього середовища освітньої організації і використання професійних знань та вмінь в реалізації завдань управлінням організацією в умовах ринкового середовища.

вміти:

- самостійно з'ясувати причинно-наслідкові зв'язки в організаціях та організаційному оточенні;
- самостійно формувати модель організаційних змін;
- самостійно аналізувати та узагальнювати матеріал у певній системі, порівнювати факти на основі здобутих з різних джерел знань;
- самостійно обирати відповідні моделі управлінської поведінки
- самостійно організувати процес управління організацію (підрозділом);
- самостійно оцінювати ефективність і результативність впровадження нововведень в організації;
- самостійно аналізувати шляхи, якими управлінські навички реалізуються на практиці, ефективно застосовуючи основні концепції та технології менеджменту;
- самостійно здійснювати аналіз середовища за методами SWOT, SMART аналізу та надавати рекомендації щодо прийняття і реалізації стратегії організації;
- самостійно, використовуючи теоретичні знання, і в незалежності від сфери діяльності, приймати та доводити до реалізації управлінські рішення,

обирати, реалізувати стратегії організації та нести відповідальність за їх реалізацію.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Основи менеджменту організацій.

Змістовий модуль 1. Загальні теоретичні засади менеджменту організацій

Вступ. Тема 1. Сутність, роль та методологічні засади менеджменту.

Менеджмент як специфічна сфера професійної діяльності. Історія розвитку менеджменту. Сутність процесу управління. Особливості становлення управління в НЗ. Фактори, що зумовлюють розвиток управління в освіті. Функції та технологія менеджменту. Системний підхід до управління, його мета та рівні.

Тема 2. Закони, закономірності, принципи менеджменту.

Принципи менеджменту, їх сутність, основна роль, призначення. Характеристика принципів менеджменту і взаємозв'язок між ними. Рівні управління. Управління, спрямоване на успіх.

Тема 3. Управлінські процедури: визначення мети, інформаційне забезпечення, аналітична діяльність, вибір альтернативи.

Нормативно-правове забезпечення та порядок заснування організації. Етапи створення організації. Методологія організації управління. Формальні та неформальні організації. Імідж організації, його характеристика. Особливості інформаційного забезпечення діяльності організації.

Змістовий модуль 2. Система менеджменту організацій.

Тема 5. Маркетинг - менеджмент

Роль маркетингу в управлінні організацією. Організаційні принципи управління маркетингом. Управління за цілями в системі маркетинг – менеджменту. Інформаційне забезпечення маркетингу. Організація та контроль маркетингу. Система інтегрованого маркетингу.

Тема 6. Інноваційний менеджмент

Завдання інноваційного менеджменту в системі управління навчальним закладом. Інноваційна діяльність як об'єкт інвестування. Інноваційні інформаційно-комунікаційні технології в організації. Використання хмарних технологій у процесі управління навчальним закладом. Методи стимулювання творчої активності персоналу. Педагогічний експеримент у системі інноваційної освітньої діяльності. Фактори впливу на впровадження

інноваційної діяльності керівника навчального закладу. Управління якістю освіти у навчальних закладах.

Тема 6. Прийняття управлінських рішень в організації

Етапи процесу прийняття управлінських рішень. Роль керівника в процесі прийняття рішень. Стилі прийняття рішень. Методи розробки та прийняття управлінських рішень. Типові проблеми, виникнення яких призводить до необхідності ухвалення управлінських рішень. Вплив типу проблеми на вибір стилю прийняття рішення. Типи управлінських рішень. Основні якості, які мають бути притаманні керівникові.

Змістовий модуль 3. Особистість керівника при реалізації менеджменту організацій

Тема 7. Роль керівника організації та структура менеджменту у кризовій ситуації

Зміст і характер праці менеджера. Вимоги до професійної компетентності менеджера. Менеджер як особистість і управлінець. Вимоги до менеджерів різних рівнів управління. Статус керівника організації, його повноваження та особливості діяльності.

Тема 8. Менеджер як професійний керівник організації.

Роль маркетингу в управлінні організацією. Сутність маркетингової товарної політики. Маркетингова цінова політика управління навчальним закладом. Сутність маркетингової політики комунікацій. Комунікації у сфері зв'язків з громадськістю. Дослідження ринку освітніх послуг. Реклама. Поняття та особливості фандрайзингу як стратегії залучення додаткових коштів в організації. Грантрайтинг як система реалізації вибраних стратегій розвитку організацій.

Тема 9. Вимоги до професійної компетентності менеджера.

Поняття компетентностей, їх види та особливості. Ключові компетентності. Їх структура та реалізація. Вимоги до менеджера як реалізація компетентнісного підходу. Професійні компетентності менеджера у навчальному закладі. Професіограма керівника організації.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього	у тому числі		
л		сем. / пр.	с/р	
1	2	3	4	5
Модуль 1				
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи менеджменту організацій.				
Тема 1. Сутність, роль та методологічні засади менеджменту.	4	2	2	-
Тема 2. Закони, закономірності, принципи менеджменту	12	2	-	10
Тема 3. Управлінські процедури: визначення мети, інформаційне забезпечення, аналітична діяльність, вибір альтернативи	14	2	2	10
Разом за змістовим модулем 1	30	6	4	20
Змістовий модуль 2. Система менеджменту організацій.				
Тема 4. Маркетинг-менеджмент	14	2	2	10
Тема 5. Інноваційний менеджмент	4	2	2	
Тема 6. Прийняття управлінських рішень в організації	12	2	-	10
Разом за змістовим модулем 2	30	6	4	20
Змістовий модуль 3. Особистість керівника при реалізації менеджменту організацій.				
Тема 7. Роль керівника при реалізації менеджменту організацій	12	2	-	10
Тема 8. Менеджер як професійний керівник організації	6	4	2	
Тема 9. Вимоги до професійної компетентності менеджера	12	-	2	10
Разом за змістовим модулем 3	30	6	4	20
Усього годин	90	18	12	60
Модуль 2				

ККР		-	-	15
ІНДЗ		-	-	15
	Усього годин	120	18	12
				90

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	К-сть годин
1.	Тема 1. Сутність, роль та методологічні засади менеджменту.	2
2.	Тема 2. Управлінські процедури: визначення мети, інформаційне забезпечення, аналітична діяльність, вибір альтернативи	2
3.	Тема 3. Маркетинг-менеджмент	2
4.	Тема 4. Інноваційний менеджмент	2
5.	Тема 5. Менеджер як професійний керівник організації	2
6.	Тема 6. Вимоги до професійної компетентності менеджера	2
	Разом	12

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Закони, закономірності, принципи менеджменту.	10
2.	Тема 2. Управлінські процедури: визначення мети, інформаційне забезпечення, аналітична діяльність, вибір альтернативи	10
3.	Тема 3. Маркетинг - менеджмент	10
4.	Тема 4. Прийняття управлінських рішень в організації	10
5.	Тема 5. Роль керівника при реалізації менеджменту організацій	10
6.	Тема 6. Вимоги до професійної компетентності менеджера.	10
7.		ІНДЗ 15
8.		ККР 15
	Разом	90

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне навчально-дослідне завдання студента з навчальної дисципліни «Менеджмент організацій» сприяє поглибленому вивченню магістрантом теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використовувати знання для вирішення відповідних практичних завдань.

Індивідуальне завдання студентів є однією із складових самостійної роботи студентів та полягає у розумінні специфіки менеджменту організацій. У дослідженні звертається увага на практичну та прикладну спрямованість предмету дослідження, визначаються особливості ризику та невизначеності в сучасних умовах господарювання.

Для виконання студентам пропонується написати реферат або створити презентацію як індивідуальне навчально-дослідне завдання.

Індивідуальне науково-дослідне завдання подається викладачу не пізніше, ніж за 2 тижні до іспиту. Оцінка за ІНДЗ виставляється на заключному занятті з курсу на основі попереднього ознайомлення викладача зі змістом ІНДЗ. Обов'язковий захист завдання шляхом публічного виступу студента з теми ІНДЗ (до 5 хв.).

Вимоги до структури та змісту реферату

Структура реферату передбачає наявність титульної сторінки, плану, вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел, додатків (при необхідності).

Титульна сторінка містить основні відомості про роботу та її автора. План роботи охоплює назву всіх розділів із зазначенням сторінки, на якій розпочинається розділ.

У вступі автор обґрунтовує доцільність вибраної ним теми, актуальність, значення для практичної діяльності автора, а також перспективи розвитку науки в цілому. Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним. Досить кількома реченнями висловити головне – сутність проблеми, з чого й випливає актуальність теми. Потім формулюється мета дослідження, вказуються конкретні завдання, які мають бути вирішені відповідно до цієї мети (вивчити..., з'ясувати..., описати..., встановити... та ін.). Формулювання завдань необхідно робити якомога ретельніше, оскільки опис їх вирішення складатиме зміст розділів роботи.

Далі формулюються об'єкт і предмет дослідження. Об'єкт це процес (явище), що породжує проблемну ситуацію і обраний для вивчення. Предмет – це те, що міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Основна частина повинна складатися з розділів, підрозділів чи параграфів, у яких повністю розкривається зазначена тема. Перші розділи носять теоретичний характер, а решта – практичну спрямованість. Кожний розділ починається з аналізу даної частини проблеми і закінчується самостійними логічними висновками.

У розділах основної частини автору роботи потрібно подати:

- огляд літератури за темою, аналіз теоретичних досліджень, наукових даних, передового педагогічного досвіду з обраної проблеми;
- основну ідею теоретичної розробки та загальну методикою експериментального дослідження (якщо воно проводилось);
- сформульовані результати теоретичної (або експериментальної) розробки, виконаної автором;
- узагальнення та оцінку отриманих результатів.

У заключній частині доцільно сформулювати стислі висновки за завданнями реферату та пропозиції щодо їх практичного використання. У висновках підводяться підсумки, узагальнюються основні положення, викладаються найбільш важливі практичні результати, надаються практичні рекомендації, висувуються припущення щодо вирішення досліджуваної проблеми.

Список використаних джерел, як правило, розміщується в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків на мові видання. При оформленні списку літератури крім автора та назви книги слід вказувати місце видання, назву видавництва, рік видання, загальну кількість сторінок або конкретні сторінки, звідки запозичені теоретичні положення чи методи дослідження.

Допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття реферату (плани, схеми, малюнки, фотографії, графіки, розрахунки, таблиці, копії документів, інструкції), доцільно включати до додатків.

Реферат має відповідати певним вимогам щодо оформлення:

1. Обсяг реферату повинен бути таким, щоб у зміст роботи з потрібною достатністю ввійшли теоретичні положення, фактичний матеріал, логічні висновки і практичні рекомендації. Орієнтовно, обсяг реферату повинен становити 10-15 сторінок. До загального обсягу не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки реферату, крім першої (титульної), підлягають нумерації, номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

2. Реферат подається в друкованому вигляді. Текст друкується на папері формату А-4 (210×297) з використанням шрифтів текстового редактора Word, кеглем 14, через 1,5 міжрядкових інтервали. Необхідно дотримуватись відповідних полів на сторінці: зверху – 20 мм, справа – 10 мм, зліва – 25 мм, знизу – 20 мм.

Підготовка друкованого варіанту наукового виступу і його електронної презентації

Презентація розглядається це публічне представлення певної інформації. Метою презентації може бути представлення результатів дослідження, висвітлення різноманітних заходів та ходу дослідження тощо. Презентація проводиться у навчальній аудиторії. Презентація здебільшого використовується для супроводу усного повідомлення або доповіді її, під час захисту проекту чи науково-дослідної роботи тощо. Презентації як спосіб представлення інформації зазвичай містять текст, ілюстрації до тексту для

кращого його сприйняття, звукові та відеофрагменти. Текст презентації може озвучувати доповідач, використовуючи за ілюстративний матеріал малюнки, плакати, звукові та відео фрагменти. Комп'ютерні презентації є різновидом мультимедійних проєктів. Комп'ютерна презентація — це набір кольорових слайдів, підготовлених з використанням інформаційних технологій та призначених для розкриття однієї теми. Мультимедіа — одночасне використання різних форм представлення інформації: тексту, графіки, відеофрагментів, анімації та звуку.

Теми рефератів (презентацій)

1. Менеджмент як специфічна сфера професійної діяльності.
2. Історія розвитку менеджменту.
3. Функції та технологія менеджменту.
4. Системний підхід до управління, його мета та рівні.
5. Принципи менеджменту, їх сутність, основна роль, призначення.
6. Контроль як основна функція менеджменту.
7. Способи доведення управлінських рішень до підлеглих.
8. Нормативно-правове забезпечення та порядок заснування організації.
9. Імідж організації, його характеристика.
10. Особливості інформаційного забезпечення діяльності організації.
11. Роль та місце стратегічного менеджменту в організації.
12. Роль маркетингу в управлінні організацією.
13. Управління за цілями в системі маркетинг – менеджменту.
14. Завдання інноваційного менеджменту в системі управління організацією.
15. Інноваційний потенціал як основа вибору інноваційної стратегії.
16. Управління інноваційними процесами в організації.
17. Вимоги до професійної компетентності менеджера.
18. Менеджер як особистість і управлінець.
19. Статус керівника організації, його повноваження ат особливості діяльності.
20. Поняття компетентностей, їх види та особливості.
21. Вимоги до менеджера як реалізація компетентнісного підходу.
22. Професійні компетентності менеджера у навчальному закладі.
23. Особистий потенціал менеджера.
24. Навики прийняття ефективних управлінських рішень.
25. Поняття та особливості фандрайзингу як стратегії залучення додаткових коштів в організації.
26. Грантрайтинг як система реалізації вибраних стратегій розвитку організацій.
27. Організаційна структура контролінгу, фандрайзингу та грантрайдингу.
28. Результативність як об'єкт управління.
29. Підходи до оцінювання результативності управлінської діяльності.

30. Технологізація процесу оцінювання діяльності організації.

31. Інформаційний менеджмент організації та його моніторинг.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; проблемного викладання; частково-пошуковий; дослідницький методи, інформаційно-повідомляючий; пояснювальний; інструктивно-практичний метод викладання і продуктивно-практичний; пояснювально-спонукальний; спонукальний і пошуковий методи учіння тощо.

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Методи усного контролю (індивідуальне і фронтальне опитування); методи письмового контролю (контрольні роботи, тести, письмові заліки, індивідуальні домашні завдання) тощо.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
91 – 100	A	відмінно	зараховано
81-90	B	добре	
71-80	C		
61-70	D	задовільно	
51-60	E		
31-50	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-30	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне тестування та самостійна робота									Сума	
Модуль 1					Модуль 2			Сам.р		
Змістовий модуль №1		Змістовий модуль №2			Змістовий модуль №3		ІндЗ	ККР		
Т	Т 2	Т 3	Т 4	Мод к/р1	Т 5	Т 6	Мод к/р2			
10	10	10	10	5	10	10	5	15	15	100

11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Тези лекцій
2. Методичні рекомендації до семінарських занять
3. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів
4. Методичні рекомендації до індивідуального навчально-дослідного завдання
5. Методичні рекомендації для організації поточного та підсумкового контролю

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Бровкова О.Г. Стратегічний менеджмент: *навч. посіб.* К.: Центр учбової літератури, 2012. 224 с.
2. Виноградський М.Д. Менеджмент в організації: *навч. посіб. для студ. екон. спец. вузів.* К.: Кондор, 2007. 598 с.
3. Гірняк О.М. Менеджмент: *підруч. для студ. вищ. навч. закл. освіти* Львів: Магнолія 2006, 2009. 352 с.
4. Ігнат'єва І.А., Паливода О.М., Янковой Р.В. Менеджмент організацій (малого та середнього бізнесу): *підруч.* Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. К.: КНУТД, 2014. 359 с.
5. Мартиненко М.М. Основи менеджменту: *підручник* К.: Каравела, 2008. 498 с.
6. Менеджмент: *навч. посіб.* К.: Кондор, 2009. 392 с.
7. Мостенська Т.Л. Менеджмент: Підручник. 2 вид. / Т.Л. Мостенська, В.О. Новак, М.Г. Луцький, О.В. Ільєнко. К.: Кондор-Видавництво, 2012. 758 с.
8. Мурашко М.І. Менеджмент персоналу: *навч. посіб.* 3 вид., випр. і доп. К.: Знання, КОО, 2008. 435 с.
9. Назарчук Т. В. Менеджмент організацій: навчальний посібник. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 560 URL: <http://surl.li/ttmo0>
10. Оліховська М., Лелик Л., Оліховський В. Менеджмент організацій: *навч. посіб.* Львів. ін-т приват. акціонер. т-ва «ВНЗ «Міжрегіон. акад. упр. персоналом», Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів: Ліга-Прес, 2018. 370 с.
11. Осовська Г.В. Менеджмент організацій: *підручник.* К.: Кондор, 2009. 680 с.
12. Скібіцька Л.І. Менеджмент: *навч. посіб.* К.: Центр учбової літератури, 2007. 416 с.
13. Стадник В.В. Менеджмент: *підручник.* Вид. 2-ге, вип., доп. К.: Академвидав, 2007. 472 с.
14. Чернуха-Гадзецька К.М. Технологія управління Х.: Основа, 2009. 144 с.

15. Шморгун Л.Г. Менеджмент організацій: *навчальний посібник* К.: Знання, 2010. 452 с. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/317-menedjment-organizatsy-shmorgun-lg.html>

Допоміжна

1. Виробничий менеджмент: *підручник / за заг. ред. д-ра економ. наук, проф. Ю.В.Гончарова; 2-ге вид., допов. і перероб.* К.:Кафедра, 2014. 512 с.
2. Гріфін Р. Основи менеджменту: *підручник наук.ред.* В. Яцура, Д. Олесевич. Львів: Бак, 2001. 624 с.
3. Дикань Н.В. Менеджмент: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 89 с.
4. Дідковська Л.Г. Менеджмент: *навч. посіб.* К.: Алерта, КНТ, 2007. 516 с.
5. Довгань Л.Є. Стратегічне управління: *навч. посіб.* К.: Центр учбової літератури, 2009. 440 с.
6. Єрмошенко М.М. Менеджмент: *навч. посіб.* К.: Національна академія управління, 2006. 656 с.
7. Кремень В.Г. Україна: проблеми самоорганізації: Десятиріччя суспільної трансформації К.: Промінь, 2003. 464 с.
8. Крушельницька О.В. Управління персоналом: *навч. посіб.* К.: Кондор, 2004. 304 с.
9. Кузьмін О.Є. Теоретичні та прикладні засади менеджменту: *навч. посіб.* Львів: Національний університет «Львівська політехніка», «Інтелект-Захід», 2002. 228 с.
10. Левицька Е. В. Менеджмент підприємств за кризових умов: *навч. посіб.* Львів : Новий Світ-2000, 2018. 176 с.
11. Матросов О.Д., Матросова В.О., Доуртмес П.О. Сучасні технології в менеджменті підприємств та організацій: *навч. посіб. Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т».* Харків: НТУ «ХПИ», 2019. 91 с.
12. Осонська Г.В. Менеджмент організацій: *підручник.* К.: Кондор Видавництво, 2014. 366 с. URL: <https://docplayer.net/82773594-Menedzhment-organizaciyu.html>
13. Скібіцька Л. І. Організація праці менеджера: *навч. посіб.* К.: Центр учбової літератури, 2009. 342 с.
14. Сладкевич В.П. Стратегічний менеджмент організації: *підручник* К.: Персонал, 2006. 496 с.
15. Черваньов Д. Менеджмент: *терміни, тести, вправи, завдання, навчальні конкретні ситуації (кейси), проблематика курсових, випускних, дисертаційних робіт: підручник.* К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 853 с.
16. Шатун В.Т. Основи менеджменту: *навчальний посібник.* Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. 376 с. URL: <http://surl.li/rbkwj>
17. Шегда А.В. Менеджмент: *навч. посіб.* К.: Знання, КОО, 2002. 583 с.